

PAUL MAAR'IN SEÇİLMİŞ ESERLERİNDE GÖÇ, ÖZ VE YABANCI KAVRAMLARI ADI ALTINDA TÜRK VE ŞARK İZLERİ

Araştırma Makalesi / Research Article

Çöltü, İ. (2020). Paul Maar'ın Seçilmiş Eserlerinde Göç, Öz Ve Yabancı Kavramları Adı Altında Türk Ve Şark İzleri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), 88-102.

Geliş Tarihi: 24.01.2020
Kabul Tarihi: 30.05.2020
E-ISSN: 2149-3871

Dr. Öğr. Üyesi İlker ÇÖLTÜ
Çukurova Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu
icoltu@gmail.com
ORCID No: 0000-0003-4568-3610

ÖZ

Masal, fabl, özlü söz, şarkı, resimli hikâye gibi birçok sözlü veya yazılı metinleri içerisinde barındıran çocuk ve gençlik yazını, güncel yaşamın gerçekliklerinden örnekler vererek gençlerin bireysel ilgilerini çekmektedir. Çocuk ve gençlik yazınında sözlü ve yazılı metinlerin kullanımı bireyin okuma, yazma ve dilsel becerilerin gelişimine katkı sağlar. Çocukların dil becerilerini geliştirmenin yanı sıra gençlerin duygusal açıdan sağlıklı birer birey olarak gelişimlerini de hedefleyen çocuk ve gençlik yazını aynı zamanda farklı ulusların arasında kültürler arası köprüler kurarak olası önyargıların ortadan kaldırılmasına da yardımcı olmaya çalışır. Karşı kültürü öğrenebilme, o kültürdeki insanları birçok açıdan özümseyebilme, öz ve yabancı kavramları arasındaki farkın en aza indirilmesinde de çocuk ve gençlik yazınının etkisi yadsınamayacak kadar çoktur. Bu çalışmanın amacı çocuk ve gençlik yazını aracılığı ile kültürlerarası hoşgörüyü sağlayabilmenin ne denli imkân dâhilinde olabileceğini vurgulamaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesinin yanı sıra yazını sosyolojisi de kullanılmıştır. Bu bağlamda Alman çocuk ve gençlik yazını yazarı olan Paul Maar'ın seçilmiş eserleri arasında bulunan "Lippels Traum" ve "Neben mir ist noch Platz" adlı iki farklı yapıtta öz ve yabancı kavramlarının nasıl algılandığı, mülteci ve göç izlekleri, Türk ve şark izleri çerçevesinde irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk, Şark, Göç, Mülteci, Çocuk Yazını, Paul Maar, Lippels Traum.

TURKISH AND ORIENT TRACES UNDER THE NAME OF MIGRATION, ORIGIN AND FOREIGN CONCEPTS IN PAUL MAAR'S SELECTED WORKS

ABSTRACT

Children's and youth literature including many verbal or written texts such as fairy tales, fables, quotations, songs and illustrated stories and draws individual attention of young people by giving examples from the realities of current life. The use of oral and written texts of the child and youth literature contributes to the development of reading, writing and linguistic skills. Children and youth literature, which aims to develop young people as emotional healthy individuals as well as the development of children's language skills, also tries to help eliminate possible prejudices by establishing intercultural bridges between different nations. The effect of children and youth literature in the field of to be able to learn the counter culture, to assimilate the people in that culture in many respects, to eliminate the difference between self and foreign concepts is almost incontrovertibly. The aim of this study is to emphasize the possibility of achieving intercultural tolerance via the literature of children and youth. In the research, besides document analysis, which is one of the qualitative research methods, the sociology of literature was also used. In this context, two selected works, "Lippels Traum" and "Neben mir ist noch Platz", written by Paul Maar, who is German children and youth literature writer, will be examined in terms of self and foreign perception, refugee and immigration in the circle of Turkish and oriental traces.

Keywords: Turkish, Orient, Immigration, Refugee, Child Literature, Paul Maar, Lippels Traum.

1. GİRİŞ

Genel yazının bir kolu kabul edilen çocuk ve gençlik yazını iki farklı tanımla kısaca açıklanmak istenir. Wilpert'e (1989: 428) göre çocuk ve gençlik yazını, içerik, konu ve biçim açısından gençlerin ilgisini çeken, farklı temalarla onları eğlendiren, aydınlatan ve dolaylı biçimde onları eğiten bir yazın türüdür. Aytekin (2016: 9) bu yazın türünün çocuğun bebeklik ile ergenlik çağı arasında bulunduğunu ve çocuğun duygu ve düşüncelerine, hayal dünyasına, ilgi ve beklentilerine yönelik hazırlanmış olan sözlü ve yazılı eserler olduğu vurgular. Çocuk ve gençlik yazını değerler eğitimi açısından da önemli bir yere sahiptir. İyiliksever, dürüst, bağışlayıcı, kibar olma ve toplumsal düzene uyum sağlama, geleneklere saygılı olma vs. gibi değerler, bireylerin gelişimi esnasında hem bireyin kendine (öz) hem de başkasına (yabancı) karşı olumlu ahlaki davranışlar kazanabilmesi için katkıda bulunur. Öz ve yabancı kavramları toplumlarda farklı algılanır. Yabancıların, öz olarak nitelenen ortamlarda kabul görmesi çoğu zaman zordur. Çünkü "öz" sürekli olarak kendi değerlerine sahip çıkmaya çalışır. Bu çalışmada öz ve yabancı Alman toplumu çerçevesinde değerlendirilir. Alman toplumunda çok fazla etnik kökenlilerin yaşamasından dolayı, bu toplumda öz ve yabancı sorunu ile sıkça karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla yabancıya karşı çoğu zaman olumsuz bir algı söz konusu olur.

Alman toplumu tarafından yabancıya dair olumsuz boyuttaki algıyı azaltmak arzusunda olan yazar Paul Maar, yazmış olduğu birçok çocuk yazını eseri arasında Alman kültüründe yabancı olmanın sıkıntılarını dile getirir. Yazar, kendi ulusuna çocukların gözünden yabancıyı tanıtmak ve onları daha iyi anlayabilmek için önemli bir görev üstlenir. Bu bağlamda da etnik kalıpyargıları (Kağıtçıbaşı, 2010: 320) ortadan kaldırmaya çalışır. Eserlerimizdeki öz ile nitelenenler Almanlar, yabancı olarak nitelenenler ise Almanya'ya göç etmiş Türkler ve şark kökenli olarak adlandırmak istediğimiz Suriyelilerdir. Türk ve şark kökenli başkişiler farklı sebepler ile Almanya'ya göç etmişlerdir. Türk göçmenler, gönüllü göç ederek daha refah bir hayat emeli ile Almanya'ya gelmişken, Suriyeli göçmenler Suriye'de var olan iç savaş sebebi ile zoraki göç adı altında Almanya'da bulunmaktadır. Yazar, çocukların gözünden göç sorunsallığını dile getirirken, özünde yetişkinlerden beklenen hoşgörünün çocuklar tarafından gerçekleştirildiğini ve onların sorun çözme yetilerini örnekendirir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada çocuk ve gençlik yazınında ortaya koymuş olduğu eserleriyle önemli bir yere sahip olan Alman yazar Paul Maar'ın seçilmiş kitaplarında Türk ve şark kültürü ele alınmış ve bu kültürlerin Almanya'daki güncel hayata yansımaları incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesinin yanı sıra yazın sosyolojisi de kullanılmıştır. Wilpert'e (1989: 529) göre yazın sosyolojisi, yazın ile toplum arasındaki gelişimi, eserin ortaya çıktığı toplumun tutum ve davranışlarına dair dönemselliklerini çok çeşitli bağlar ile ele alan, okurların beklentisine ve okurun motivasyonuna göre biçimlenebilen bir unsurdur. Yazın sosyolojisi ile yazar, yazarın eseri, eserin basımından okurun ilgisine kadar birçok alan araştırılabilmektedir. Bu çalışma eser bağlamında ele alınmaktadır. Ele alınmış olan eserler incelenmiş ve Türk ve şark unsurları içeren anlatımlar belirlenip kitaplarda yer alan imgeler öz ve yabancı izleklerinin yanı sıra yabancı düşmanlığı, katı gelenek ve görenekler temelinde irdelenip eserlerden elde edilen alıntılar vasıtasıyla açıklanmıştır.

3. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı çocuk ve gençlik yazını aracılığı ile kültürlerarası hoşgörüyü sağlayabilmenin ne denli imkân dâhilinde olabileceğini vurgulamaktır. Kültürlerarasılık kavramının terimsel içeriğini özellikle Alman çocuk yazını bağlamında ele alarak bu ülkeye 1961 yılından itibaren göç etmiş ve etmeye devam eden Türk işçilerin çocukları ile son sekiz yıldan itibaren mülteci konumunda Suriye'deki iç savaştan kaçan Suriyeli diyesi şark kökenli çocukların örneğinde gösterilmek istenir. Eserlerde Türk ve şark kökenli çocukların okul ve okul ortamının dışında da gerçekleşen yaşamışlıkları ele alınarak eserlerden yapılan alıntılar ile hem çocuk hem de yetişkin Almanların bu yabancılarla karşı sahip oldukları bakış açılarına, ön yargılarına veya

hoşgörülerine örnekler verilecektir. Çalışmanın kuramsal kısmından sonra eserlerin olay örgülerine kısaca değinilecek, ardından ise eserler içerisinde karşılaşılan izleklere açıklamalar getirilecektir.

4. GÖÇ, ALMANYA'YA GÖÇ VE TÜRK GÖÇMEN İŞÇİLER

4.1. Göç

Tarih öncesi devirlerden başlayarak günümüze değin devam eden bir olgudur göç. Birçok ana nedeni olabilecek olan göçler, biyolojik ve fizyolojik gereksinimlerin yanı sıra kavimler göçü örneğinde olduğu gibi düşman istilalardan kaçma yoluyla kitlesel, savaş sonrası mübadeleler ile zorunlu, coğrafi keşiflerin sonucunda zenginleşme umuduyla yeni kıtalara yerleşme amacıyla isteğe bağlı gibi biçimlerde olmuştur. Hartfiel ve Hillmann (1972: 801) göç olgusunu, bir toplumun farklı toplumlar arasındaki coğrafi ve kültürel yaşam alanlarına doğru hareket etmesi olarak yorumlar. Ayrıca göçü, ülke sınırları içindeki göç, gönüllü göç, zoraki göç, zaman sınırı olan göç veya sürekli göç olarak farklı adlar altında adlandırır. Göç, kendisi ile birlikte birtakım sebep ve sonuçları da meydana getirir. Bunlar göç edilen yerde ortaya çıkan sosyal ve demografik yapı değişikliği, politik sistem değişikliği, uyum sağlama ve kültürleşme sorunu başlıkları adı altında sıralanabilmektedir.

4.1. Almanya ve Göç

Almanya tarih boyunca coğrafi ve sosyo- ekonomik yapısından ötürü çoğu kez göç alıp göç vermiştir. Almanya, son 150 yıllık tarihinde bile yoğun göç hareketliliği yaşamıştır. 1871 yılında Almanya'nın ilk başbakanı olan Otto von Bismarck tarafından Alman ulusunun fazla ciddi olmayan bir konfederasyondan güçlü bir Alman İmparatorluğuna dönüştürülmesinden sonra göçlerin de seyri değişmiştir. Almanya'daki bu göçler genelde eyaletler arasında işçi göçü veya dış göç olarak gerçekleşmiş ancak Almanya'nın sanayi devrimine hızlı uyumu sayesinde durmuştur (bkz. Schieder, 1973). 20 yy da ilkin Birinci Dünya Savaşı ve daha sonra da İkinci Dünya Savaşı'nda dış göçler yeniden başlar. Bu sefer zorunlu göçü gerçekleştirenler başta Yahudiler olmak üzere Almanya'da zulüm gören farklı azınlıktaki insanlar ve Hitler'in siyasi otoritesine muhalif olan aydın Almanların kendileridir (Bilgiç, 2008: 198).

4.2. Almanya'ya Göç Eden Türk Göçmen İşçiler

İkinci Dünya Savaşı sonrası topraklarının önemli bir bölümünü yitiren Almanya hem askeri hem de sivil olmak üzere milyonlarca kayıp vermiştir. Bunun yanı sıra iktisadi ve siyasi açıdan da güç kaybetmiştir. Savaşı kazanan Batı ve Doğu ülkelerinin ortaya koyduğu birtakım anlaşmaların sonucunda Almanya bazı yaptırımlar ile karşılaşır. Bu yaptırımlardan en zor olanlardan biri de 29 Mart 1961 de Moskova'da Varşova Paketi ile kararlaştırılıp 13 Ağustos 1961 tarihinde örülmeye başlanan Berlin duvarıdır (Harenberg, 1983: 1005). Berlin duvarı Almanya'yı artık Batı ve Doğu olarak sınırlandırmış, her iki bölgedeki siyasal, sosyal ve ekonomik yaşam değişmiştir. Ancak iktisadi açıdan 25 Mart 1957 de Roma Anlaşması ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ekonominin canlanmasına yeni bir itki gücü kazandırmıştır (Bilgiç, 2008: 5). Almanya yeniden yapılanma için artık yabancı işçi gücüne daha çok ihtiyaç duymuştur. Böylelikle Almanya yabancı işçilere kapılarını açmıştır. Vatandaşlık hakkı verilmemiş olan yabancı çalışanlar misafir işçi adı altında Almanda "Gastarbeiter" diye nitelenip kendi ülkelerinin dışında çalışmak zorunda kalan işçi sınıfını tanımlamaktadır (Wahrig, 1992: 521). Konjoktürel olarak yaşam ve çalışma koşullarında iyileştirme arayan ve hem kendi hem de ailesi için daha refah bir hayat umut eden diğer Avrupa ulusları işçilerinin yanı sıra Türk işçi sınıfı da Almanya'nın ihtiyaç duyduğu iş gücüne katılma isteği ile yurtlarından göç eder. Artık misafir işçi kavramı gelişmiştir. Her iki Almanya'da da değişmiş olan yaşam biçimi kendisini siyasal, sosyal ve ekonomik alanda da gösterir.

"Doğu Almanya komünist sistemle yönetilirken Batı Almanya Cumhuriyetçi idare sisteminin sayesinde hızlı bir toparlanma sürecine girer[...] Batı Almanya dış ülkelere iş gücü talebi ile ekonomisini canlandırmaya çalışır. Bu amaçla 1955 yılı itibarı İtalya, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Yugoslavya ve en son ise Türkiye'den iş gücü alımlarını gerçekleştirir[...] İlk misafir işçi anlaşması 1955'te İtalya ile daha sonraları 1959'da İspanya ve Yunanistan ile sağlanır[...] Almanya ile Türkiye arasında ilk göçmen işçi alımı anlaşması ise 1961 de gerçekleşir. Yapılan ilk anlaşma göçmen işçi olarak gelenlerin azami kalma sürelerini iki yıl ile sınırlandırır[...] Ancak 1961 yılında örülmeye başlanan Berlin duvarı ile doğu ülkeleri ve bilhassa Doğu

Almanya'dan işçi akımının kesilmesi sonucu Almanya'daki fabrikaların çalışma düzeni aksar[...] Buna ek olarak fabrikatörlerin de var olan işçi alımı anlaşmasına göre her iki yılda bir yeniden eleman yetiştirmek istememesi üzerine Almanya ile diğer ülkeler ve özellikle de Türkiye arasında 1964 yılında ikinci bir anlaşma gerçekleşir. İlk anlaşmada ailelerini getiremeyen ve sınırlı bir süre kalmak zorunda olan erkek işçiler, artık ailelerini getirme ve uzun süreli çalışma ve kalma haklarını elde etme imkânına sahip olurlar” (bkz. Mattes, 2016).

Artık Almanya'ya göç etmiş olan “misafir işçi” adı altındaki yabancılar, kalıcı işçi konumuna dönüşmüştür. Alman hükümetinin bu denli bir karar alacağını beklemeyen Alman halkı önceleri misafir işçilere daha çok hoşgörülü davranırken artık ağırlıkta önyargılı ve zamanla şiddet dolu yaklaşım sergilerler. Bu ise göçmen işçilerin de aslında istenilen hızlı uyumu sağlayamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Kağıtçıbaşı'na (2010: 322) göre bunun nedeni tekkültürlü toplumdaki çokkültürlü topluma dönüşme sürecindeki sosyal ve psikolojik sorunlardır. Göçmen işçilerin ve ailelerinin kültürel doku uyumsuzluğu kendisini maddi ve manevi boyutta yaşanan olumsuzluklara bırakmış, Almanların yabancılarla ön yargılı yaklaşım göstermelerini doğal kılmıştır (Barmeyer, 2012: 105). Barmeyer (2012: 20-21) J. Berry'nin ifadesine göre özellikle göç etmiş olan insanların “akkulturation” (ing. acculturation) yani kültürleşme yaşayacaklarını vurgular ve kültürleşmenin iki farklı kültürün karşılaşmasından sonra birbirine alışma ve uyum sağlama süreci olduğunu dile getirir. Kültürleşme bireysel ve grupsal olarak gerçekleşebilir. Bireysel kültürleşmede kültürel öğrenmenin olabileceği gibi kültürel çatışmanın da olabileceği söz konusudur. Kağıtçıbaşı (2010: 319) kültürleşmenin kapsadığı alanı eğitimden sağlığa, sosyal güvenlikle önyargıyı azaltmaya kadar taşıyabileceğimiz bir çerçevede işleyebileceğimizi vurgular.

İnsanın kendi alışkanlık, gelenek ve göreneklerini sürdürmeye çalışma isteği, yeni karşılaşılacak geleneklerle çatışabilmektedir. Yabancıyı hor görme, çatışan iki kültürün tarihsel, sosyal ve ekonomik karşılaşmalarına da bağlıdır. Ön yargıları ortadan kaldırmak müzik, sahne ve görsel sanatlar ve yazınsal eserler gibi kültürel faaliyetler ile olasıdır. Bu bağlamda kültürlerarası iletişim çerçevesinde, farklı kültürleri tanımak ve olası ön yargıların ortadan kaldırılmasına katkı sağlamak isteyen yazarımız, yazınsal metinler aracılığıyla “öz” ve “yabancı” kavramlarını gösteren davranış veya sözleri sıkça dile getirmiş, verdiği örneklerle her iki kültürü birbirine tanıtmaya çalışarak önemli bir görev üstlenmiştir. Dolayısıyla Paul Maar'ın “Lippels Traum” ve “Neben mir ist noch Platz” eserlerinde bu tür kültürleşmenin hangi boyutlarda ele alınabileceği gösterilmek istenir. Eserlerin olay örgülerine geçmeden önce başlıktan da yola çıkarak kısaca Türk, şark veya oryantalizm imgelerine batılıların bakış açısıyla değinilecektir.

5. TÜRK, ŞARK VEYA ORYANTALİZM İMGESİ

Şark kelimesi sözlük anlamında doğu kelimesine eş kullanılmaktadır. Püsküllüoğlu (1997: 314) doğu kavramını, bulunulan yere göre Güneşin doğduğu yönde olan yer veya Avrupa'ya göre Kuzeydoğu Afrika'nın bir bölümüyle birlikte Asya olarak tanımlar. Almanca 'da şarkın tanımı ise “Morgenland” (Orient) yani güneşin doğduğu yön/ülke olarak verilir (Wahrig, 1992: 904). Batılılar tarafından Türklerin yaşadığı topraklar da güneşin doğduğu ülkelerden biri olarak kabul edilir. Batılıların, Türk ve doğululara yönelik kullanmış olduğu imgeler kimi zaman hayranlığı, kimi zaman ise nefreti dile getirmiştir. Türklere karşı nefret İstanbul'un fethinden sonra ve özellikle de Kanuni Sultan Süleyman'ın Viyana kapılarına kadar varmış olmasına dayandırılır. Türklere karşı oluşan önyargılar farklı imge ve motiflerle de belirtilmiştir. Özyurt'a (1972: 27-34) göre tarihsel süreç içerisinde batılıların Türklere karşı duydukları korkular ve nefret çeşitli şarkılar, şiirler ve özlü sözlerdeki motifler aracılığı ile dile getirilmiştir. Bu motiflerden bazıları olan “Türkennot” (Bela, Türk dehşeti) ve “Türkenfurcht” (Türk korkusu) sık sık kullanılmıştır. Başka bir motif ise “Türk çanları”dır. Bu çanlar öğle vakti tüm kiliselerde yarım saatlik bir zamanda üç defa çalınır, halkın diz çöküp “kutsal babamız” ve “Ave Maria” dualarını okumaları beklenir. İlk defa 1456 da Papa III. Calixt'in talimatı ile çalınmaya başlanan “Türk çanları” daha sonra 1566 lı yıllara kadar farklı zamanlarda ve Türk tehdidine karşı duyarlı olunan dönemlerde çalınmaya devam edilmiştir. Türklerin Viyana'da başarısız olmaları ve onu takip eden dönemlerde Osmanlı'nın gerileme dönemine girmesi ile artık Türklere korkmanın yersiz olduğu kanaatine varır batılılar. Farklı bir

dönem başlamıştır. Bu ise ön yargılı olmanın, alay etmenin ve meydan okumanın dönemidir. Elbette tüm bu ön yargıların yayılmasında matbaanın aktif olarak kullanılmasının rolü büyüktür. Dellal (1997: 80-81) 16-18 yy arasında yoğunlukla basılan “Newen Zeitungen” (yeni gazeteler) adlı gazetelerde Türk savaşları ile ilgili güncel bilgilerin yanı sıra Türk imgesinin olumsuz yansıtıldığını vurgular.

Elbette ki Türk ve doğu imgeleri her zaman olumsuz olarak algılanmamıştır. Osmanlının gerileme döneminde çok fazla seyyah veya elçi Osmanlı topraklarında bulunmuş, Türk kültürü ve yaşam biçimi hakkında elde ettikleri bilgileri seyahatnamelerinde veya mektuplarında Avrupa’ya tanıtmışlardır. Osmanlı topraklarına çeşitli vesilelerle seyyah olarak gelen yabancıların seyahatnamelerinde yazılan mektup ve çizilen resimler Avrupa’da moda akımına bile dönüşmüştür. Örneğin 1716 da Osmanlı topraklarında bulunan Lady Mary Wortley Montagu’nun seyahatname ve mektuplarında yazdıkları, batılı kadınların moda açısından yaşam tarzında değişiklik yaratmıştır (Montagu, 2006: 121). Ancak siyasal tarihin gelişmesine ek olarak sanayi tarihindeki gelişmeler de öz ve yabancıya bakış açısını farklı kılmıştır. Pollard’a (1999) göre 18. yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşmeye başlayan sanayi devriminde batılı ülkeler güçlenip zenginleşir ve birçok doğu ülkesini emperyalist yaklaşımlarıyla sömürgeleştirip kolonileştirirler. Türklerin ve doğuluların da sanayi devrimine geç kalmaları ve uyum sağlamada zorluk çekmeleri batılıların kendilerini doğululara oranla daha üstün görmelerine fırsat vermiştir. Hobson’a (2018: 22-23) göre oryantalizm ya da Avrupamerkezcilik kavramı Batı’nın Doğu üzerinde üstün olduğunu iddia eden bir dünya görüşüdür[...]1700 ile 1850 yılları arasında Avrupalı zihinler dünyayı Batı ve Geri kalanlar olarak ikiye böler [...] Batı; akılcı, çalışkan, üretken, fedakâr, gelişmiş, becerikli vs. gibi eşsiz erdemlerle kutsanmış buna karşı Doğu öteki olarak akılcı olmayan, keyfi, tembel, despot, bozulmuş, geri kalmış, durağan vs. gibi imgelerle betimlenmiştir.

5.1. Alman Yazınında Tarihsel Süreçteki Türk ve Şark İmge ve İzleri

Alman yazınında Türk ve şark imgeleri veya tema benzerlikleri Alman yazın türlerinin birçok metninde yer almıştır. Örneğin 1001 gece masallarından biri olan “Ali Baba ve kırk haramiler” masalının tema benzerliği yüzyıllar sonra Grimm kardeşlerin “Simeliberg” adlı halk masalında görülebilmektedir. Alman yazınında şark imgelerini yüzyıllardan beri farklı biçimde işlemiş olan onlarca yazar, şark imgelerinin yanı sıra Türkleri ve Türk imgelerini de eserlerinde işlerler. Burada Daniel Casper von Lohenstein’in “İbrahim Pascha”, Gotthold Ephraim Lessing’in “Nathan der Weise-Ringparabel” (Bilge Nathan), Wolfgang Amadeus Mozart’ın “Die Entführung aus dem Serail” (Saraydan kız kaçırma) operası eserleri örnek olarak gösterilebilir. Çalışmanın bu kısmında Berry’nin kültürleşme kavramına bağlı olarak eserlerin olay örgüleri açıklanacak, eserlerden öz ve yabancı, mülteci sorunları gibi konulara değinilecek, verilecek olan alıntılar ile belli konu başlıkları değerlendirilip her iki eserden uygun örnekler aktarılacaktır.

6. ESERLERİN OLAY ÖRGÜLERİ

Eserlerimizden ilki olan “Lippels Traum“ (Lippel’in rüyası) fantastik kurgu ile ele alınmıştır. İkinci eserimizin adı “Neben mir ist noch Platz” (Benim yanımda hala yer var) dır. Suriye iç savaşından kaçan Aischa ve ailesini konu edinir.

6.1. Lippels Traum

Eser sekiz ana bölümden oluşur. Bu ana bölümler Pazartesi- Salı- Çarşamba...vs. gibi gün adları verilerek sınıflandırılmıştır. Eserde yalnızlık, aile, arkadaşlık, macera ve dostluk gibi konular gerçek yaşam ile fantastik arası bir kurgu ile işlenir. Asıl adı Phillip ama takma adı Lippel olan on yaşındaki çocuğun bir haftalık süre için kendi ailesi tarafından tanımadığı bir bakıcıya emanet edilmesi ana temadır. Okumayı çok seven başkişi her fırsatta “Bin bir Gece Masalları” nı okumaya gayret eder. Başkişiye bir hafta bakmakla yükümlü olan Bayan Jakob, onun belirli bir saatte yatması gerektiğini belirterek elinden kitabını alır ve okuma zevkine engel olur. Kitabını okuyamayan başkişi, kitabında en son kaldığı bölümden itibaren kitabında gerçekleşebilecek olan gelişmeleri rüyasında görmeye başlar. Eserimizin fantastik bölümü de buradan itibaren devreye girer. Çocuk yazınında fantastik kurgu özellikle 1970’li yıllardan sonra yazılmış olan eserlerde daha çok karşımıza çıkar. Mattenklott (1989: 38-39) Winfred Kaminski’nin, yetmişli yılların ortalarında

yazılan çocuk yazınlarında toplumsal söylemlerden doğa ile ilgili söylemlere geçiş yapıldığını ve o dönem Almanya’da yaşanan ekonomik krizin de etkisi ile anti otoriter ve özgürleşmeci olan çocuk ve gençlik yazınının artık çevresel konuları ele almaya başladığını ve böylece fantastik yaklaşımın geliştiği fikrini savunmaktadır.

Lippel’in hayatında gerçek ve düş iç içe girmiştir artık. Her akşam uykuya daldığında rüyasına kaldığı yerden devam eder. Rüyası “arkası yarın” türünde bir anlatıma dönüşmüştür. Lippel, güncel yaşantısında okuluna devam ederken sınıfına Hamide ve Arslan adında Türk olan iki kardeş gelir. Eserin olay örgüsü gündüz vakti Hamide ve Arslan ile devam ederken, gece olunca rüyasında kendisini bir anda Ortadoğulu ve şark izleri ile bezenmiş bir kralın sarayında bulan Lippel sınıfındaki Türk olan Hamide ve Arslan’ı şark prensesi Hamide ve şark prensi Asslam olarak yaşar. Çocuk yazınında fantastik anlatımın yaygın olmasının yanı sıra rüya motifi de sıkça işlenen konulardan biridir. Daemmrich ve Daemmrich (1995: 352-354), rüyalar ve yorumları bilinçaltındaki içerikleri ortaya çıkararak gelecekte gerçekleşecek olan durumlara öncülük ederler diye yorumlar [...] Yazarların rüya motifini kullanmaları bilinçaltına itilmiş olanı göz önüne sermektedir.

Neben Mir Ist Noch Platz

İçinde yaşadığımız yüzyılda insanlık adına savaşların bitmesi beklenirken bir Ortadoğu ülkesi olan Suriye’de 2011 yılında iç savaş başlar. Kısa bir zaman içerisinde milyonlarca insan mülteci statüsünde göç etmek zorunda kalır. Başta Türkiye’ye gerçekleşen en yoğun göç dalgası Avrupa’nın farklı ülkelerini de etkiler. “Neben mir ist noch Platz” adlı eserimizin olay örgüsü de Suriye’de gerçekleşen iç savaştan kaçan ve Almanya’da mülteci olarak yaşayan Aischa ve ailesinin karşılaştıkları uyum problemlerini ele alıp, mülteci yaşamı, ön yargı, öz ve yabancı olma temalarını iki kız arkadaş (Aischa ve Steffi) arasındaki arkadaşlık ilişkisi çerçevesinde işlemektedir.

Eser aslında yeniden yazma tekniği ile ele alınmıştır. Eserin ilk yazıldığı 1988 tarihinde başkışı olan Aischa, Lübnan- Beyrut’taki iç savaştan kaçan mülteci ailesinin bir ferdidir. Paul Maar 2015 tarihinde söz konusu eseri bu sefer Suriye’deki iç savaştan kaçan mülteci ailesine göre uyarlamıştır. Başkışı olan Aischa her iki eserde de değişmemiştir. Aischa ve onun Alman sınıf arkadaşı Steffi çok iyi iki kız arkadaş olurlar. Aralarında dil, kültür ve gelenek görenek farklılığı olmasına rağmen iyi birer arkadaş olan kızlar kimi zaman da yanlış anlaşılmalara sonuca istemeden de olsa birbirlerine küserler. Küskünlükleri ise birbirlerinin kültürel yaşam tarzlarını bilmemelerinden kaynaklanmaktadır. Küskünlükler belirli bir süre sonra yanlış anlaşılmanın ortadan kalkması ile sona erer. Ancak bu sefer de Aischa ve ailesi mülteci olmalarından ötürü farklı bir şehre taşınmak zorundadır. İlköğretim çağındaki bu iki kız için birlikte geçirdikleri süre birbirlerinin en iyi arkadaşı olmasını sağlar. Bu bağlamda sosyal bir varlık olan insan, doğumundan itibaren başlayan gelişim evresinde aynı duyguları paylaşabilecek, bağlanabilecek ve güvenebilecek hemcins veya karşı cinsine ihtiyaç duyar. Gelişmekte olan fert, farklı beklentiler ve mutlulukların peşine düşer. Akran ilişkilerinin sosyal bilişsel temeli olarak benlik duygusunun gelişimi bireyin kurabileceği arkadaşlık ilişkilerine bağlıdır. Erikson; gelişimi, eğitim temeline dayandırarak bunu kasıtlı ve işlevsel olarak iki farklı biçimde değerlendirir. Çocuğun ilk eğitimi genelde ebeveynler tarafından kasıtlı biçimde uygulanır. Çocuğun müzik aleti çalması, belirli bir spora yönlendirilmesi, yabancı dil kursuna kaydedilmesi gibi etkinlikler kasıtlı eğitim olarak algılanır[...] Ancak çocuğun yaşı ilerledikçe kendine özgü bir kişilik kazanarak örnek aldığı yetişkinden uzaklaşacak ve toplum ve çevrenin katkısıyla kendi akranlarıyla karşılıklı etkileşime geçecektir. Bu ise işlevsel eğitim olarak adlandırılmaktadır (Schmidt, 2009: 14). İşte eserlerimizdeki öz ve yabancı olan başkışılar yani Alman kökenliler ile Türk ve şark diyesi doğu kökenliler de ancak kurmuş oldukları bu arkadaşlıklar vasıtasıyla birbirlerini tanıyabilmiş, her iki kültürün ortak paydalarında buluşabilmiş ve kendi kişiliklerine arkadaşlık çerçevesinde katkı sağlayabilmişlerdir.

7. YABANCILAŞMA, YABANCI OLMA VE ESERLERDE ÖNE ÇIKAN ÖN YARGILI YAKLAŞIMLAR

7.1. Yabancı ve Yabancılaşma

Yazınsal metinlerde ve özellikle de çocuk ve gençlik yazınında karşılaştığımız yabancı olma veya yabancılaşma, içinde bulunulan hâkim kültürün konumuna karşı yabancılık

duyulmasıdır (Büker ve Kammler, 2003: 12). Eserlerdeki yabancı motifini iki bakış açısından değerlendirebiliriz. Birinci bakış açımız Türk ve şark (Suriyeli) karakterlerin Almanya’da gerçekten de yabancı olarak karşılanmaları, ikinci bakış açısı ise başkışilerin kendilerine karşı yabancılaşmış olmalarıdır. Ana vatanlarından kopup gelen başkışilerin içinde yaşamak zorunda kaldıkları ortamda kendilerini dışlanmış, yerine göre korkmuş hissetmeleri her iki eserde farklı anlatılmıştır. Başkışilerin Almanca konuşma becerilerinde yaşamış oldukları sıkıntı bile onların kendilerine yabancılaşmalarını sağlamaktadır. Her iki eserde de Alman başkışiler ailelerinin tek çocuğu, yabancılar ise biri kız ve biri erkek olmak üzere iki kardeş olarak karşımıza çıkar. Eserlerde kardeşlerden kız olanları abilerine oranla daha iyi Almanca konuşur, erkekler hem konuşma hem de sosyalleşme açısından kızlardan daha geri planda dururlar.

“Sen olmak benim en iyi kız arkadaşımın” dedi Aischa Steffi’ye. “Sen benim en iyi kız arkadaşımın” diye düzeltti onu Steffi (Maar, 2016: 5).

Hamide ve Arslan Lippel’in yanına otururlar[...].”Hiç Almanca anlamıyor musun?” diye kısık bir sesle sordu Lippel Arslan’a. Arslan başını salladı[...] Neden eğitim yılının ortasında geldiniz ki? diye sordu Lippel. Cevap veren yine Hamide oldu. “Babamız işinden dolayı taşındı. Biz Sindelfingen’den geliyoruz” dedi (Maar, 2007: 33).

Yabancı başkışilerin Almanca konuşma ve sosyalleşme becerilerinin yanı sıra giyim tarzlarındaki farklılık ve alışlagelmemiş olan gelenekleri de onların Almanlar tarafından dışlanmalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda genel başlıklar altında eserlerden alıntı örnekleri ile Türk ve şark imgeleri gösterilip yabancı olmanın sorunları ve yabancılaşma şu biçimde sıralanabilir.

7.2. Yabancı Dışlanır

Eserlerde hâkim kültüre mensup olan çocuk veya yetişkin Alman karakterlerin kendi aralarında sürekli yaşadıkları düalizm görülebilmektedir. Alman karakterlerin kimi yabancıları kabullenmeyip dışlarken, kimi de yabancıları yabancı olmadıklarını olabildiğince hissettirmeye çalışır. Yardımcı olmaya çalışan karakterlerin amacı yabancıları sosyal yaşamın dışına itmek yerine sosyal yaşama kazandırmaktır. Çünkü Hartfiel ve Hillmann (1972: 49), toplum içerisinde sosyal yapının bir grubuna, kurum veya örgütüne bilinçli veya bilinçsiz bir biçimde katılmayan bireylerin dışlanmış olduklarını belirtir. “Neben mir ist noch Platz” adlı eserde yabancıların dışlanmalarına dair farklı örnekler aşağıdaki alıntılarla desteklenir.

Steffi ve Marie-Luise sınıf arkadaşısıdır. Aischa ile okul çıkışı aynı mahalleye dönerler. Ancak Marie-Luise dönüş yolunda bile “yabancı” ile birlikte yürümeyi hazmedemeyerek Aischa’yı dışlar.

“Steffi ertesi gün Marie-Luise ve Rico’ya: Artık dörtlü olarak eve gitmemize karşı bir düşünceniz var mı? Aischa da bizimle beraber gelebilir, öyle değil mi? diye sordu. Marie-Luise kibirli bir biçimde davranarak: Ama o bizim grubumuza uymaz ki! diye cevap verdi. Her zaman senin bir aptal olduğunu tahmin etmişim! dedi Steffi. Ama bu kadar da aptal olduğunu bilmiyordum. – Gel Aischa o zaman bizde ikimiz gideriz” (Maar, 2016: 9).

Hâkim kültüre mensup olan bireylerden biri “yabancıyı” dışlarken bir diğeri onu kabullenerek topluma kazandırmaya çalışır. Neben mir ist noch Platz adlı eserin sonunda Aischa ve ailesi mülteci konumunda oldukları için başka bir şehre taşınırlar. Steffi’nin sınıfına bu sefer yine yabancı olan Naima adlı bir kız öğrenci gelir.

“Bayan Wegemann dedi ki: “Bu Naima. Bugünden itibaren sınıfımıza katılacak. Acaba nerede oturabilir”? Sınıftakilerin birçoğu bakışlarını kaçırmakta, sıraların üzerine bakmakta, defterlerinin sayfalarını karıştırıp kurşun kalem ile oynamaktadırlar. Naima, biraz katı ve çekingen bir biçimde başını öne eğmiş halde öğretmenin yanında durmakta. Tıpkı bir zamanlar Aischa’nın Bayan Wegemann ile birlikte sınıfa gelip durduğu gibi. Steffi elini kaldırır. Evet, Steffi? Ne vardı? diye sordu öğretmen. Steffi: Benim yanımda oturabilir dedi. Naima başını kaldırdı ve Steffi’ye baktı. Henüz iyi Almanca konuşmadığı için doğru anlayıp anlamadığından emin olamadı. Steffi başı ile gelmesini işaret etti. Yanındaki boş sandalyeyi göstererek: Benim yanımda hala boş bir yer var, dedi (Maar, 2016: 45-46) !”

Steffi'nin sınıfına yeni gelen Naima adlı yabancı kız, Steffi hariç sınıftaki diğer öğrenciler tarafından dışlanmaktadır. Hiç kimse Naima'ya yer vermek istemez ve bunu basit bahanelerle dışa vururlar.

7.3. Yabancılar Gelenek ve Kültürlerine Karşı Korumacıdırlar

Kağıtçıbaşı'na (2010: 322) göre kültürlerin birbirleriyle yakın temas halinde oldukları durumda bazı gelenek ve değerlerin birbirleriyle çatıştığından genel görünüş ve davranış örüntülerinin bir kısmının değişmesine neden olur. Eserlerdeki "yabancılar", kendi ülkelerinin dışında olmalarına karşın ailelerinin uygulamış olduğu katı geleneksel kurallar altında sosyal yaşamlarını sürdürürler. Her iki eserde de kültürel geleneklere sıkı sıkıya bağlılık görülmektedir. Türk ve Suriye kökenli başkişilerin yaşam tarzı ve davranışları ülkelerinin ve kökenlerinin kültürlerini diğer bir anlamda dünya görüşlerini yansıtır. Bu dünya görüşü giyim kuşamda, kız - erkek ilişkileri arasındaki davranışlarda, yeme ve içme alışkanlığında ve de dini yaklaşım ve yaşamda görülebilir.

Yabancıların giyim kuşam konusunda gelenek ve kültürlerine karşı korumacı oldukları kitaplardaki resimlemelerden de yola çıkarak yorumlanabilir. Çocuk yazınında görsellik, okunan metnin algılanmasını bütünselleştirmektedir. Dolayısıyla ele aldığımız eserlerin neredeyse her sayfasında verilmek istenen duygu ve düşüncelerin daha verimli kavranabilmesi için resimler çizilmiş ve bu resimler ile belirli alt mesajlar verilmiştir. "Neben mir ist noch Platz" eserimizin henüz ilk sayfasında Suriye kökenli Aischa'nın giyim tarzı ile onun bir yabancı olduğu kolayca anlaşılabilir. Aischa, Almanya'da yaşamasına rağmen eteğinin altına pantolon giymektedir. Eteğin altına pantolon giymek doğu kültürüne has bir giyim tarzı olarak kabul edilir. Bu giyim tarzının amacı eteğin altından bacakların görülmemesidir. Çünkü şark geleneğinde bacakların gösterilmesi yasaktır. Suriyeli Aischa'nın yanı sıra yine Steffi'nin daha sonra sınıfına yeni gelen Naima adlı kızın da eteğinin altına pantolon giymesi onların farklı bir kültüre mensup olduklarını yansıtmaktadır.

Şekil 1: Aischa (Maar, 2016: 3)

Şekil 2: Bayan Wegemann ve Naima (Maar, 2016: 45)

Bir diğerk örnek ise Lippels Traum adlı eserde başörtü takması konusunda ısrarcı olunan Türk kıızı Hamide'dir. Eserde bahsedilen geleneksel kıyafet doğu kültürü ve İslam simgesi olarak kabul edilen başörtüdür. Aile fertleri hakkında konuşulurken Hamide, teyzesinin pek de cana yakın biri olmadığından bahseder. Gerekçesi ise ona zorla taktırılmak istenen başörtüdür.

“Türkiye’de izinde iken teyzem beni dövdü ve tüm gün evin dışına bırakmadı, dedi Hamide. Amma da vicdansızca! dedi Lippel. Bunu neden yaptı ki? Sokağa başörtüsüz çıktığım için. Başörtü takmamı istiyor dedi Hamide. Başörtüsü mü? diye sordu Lippel. Başörtüsü de nedir, nasıl bir şeydir?” (Maar, 2007: 79)

Dikkat edilecek olursa giyim kuşam konusundaki geleneksellik çocukların ebeveynlerinden veya akrabalarından onlara uygulanan baskı sonucunda ortaya çıkmaktadır. Belki de çocukların saf dünyasında kendileri arasında olmayabilecek olan ön yargılar, aile veya akrabaların tutumlarından ötürü meydana gelmektedir.

Yabancılara Karşı Düşmanlık Beslenir

Kelime kökeni Yunanca ’ya dayanan ve yabancı korkusu veya yabancı nefreti anlamında kullanılan “*xenophobia*” (Türkçe “Zenofobi”) bireyin yabancı veya kendisinden farklı olandan korkması ve nefret etmesi biçiminde tanımlanır (Wahrig, 1992: 1451). Söz konusu olan bu korku çok farklı nesne ve vasıtalar aracılığı ile olumsuz şekilde dışa vurulur. Bu nesnelere yabancıya karşı olumsuz algı oluşturabilecek her türlü sözel ifade, yabancıların evlerini yıkıp dökme, kundaklama veya dini ayinlerini yerine getirdikleri kutsal mekânlara saldırıda bulunma biçiminde gerçekleşebilmektedir. Bu bağlamda keza başlangıçta evrimsel ve biyolojik bir kavram olan “*öjenik*” (Wahrig, 1992: 442) yani ırk veya soy temizliği ile köken sağlığını koruma düşüncesi, daha sonraları sosyolojik bir boyut kazanarak kendi ırkının dışında *yabancıyı* kabullenmeme davranışına dönüşmüştür. Adler (2013: 251) bir bireyin duyduğu nefreti, bireyin yerine getirmesi gereken ödevlerine, bireylere, bir ulusa, bir ırka ya da karşı cinse yönlendirebileceğini [...] bir insanın başkalarıyla kurabileceği olası ilişkilerin önüne geçebileceğini vurgular. Suriyeli Aischa ve ailesinin anlatıldığı eserde yabancı düşmanlığı sözel saldırıdan çok artık fiili saldırı biçiminde gerçekleşir. Aischa ve ailesinin evine düzenlenen saldırı sonucu evde maddi ve manevi hasar oluşur. Faillerin kim oldukları bilinmemektedir. Ailenin barındığı ev zaten eski ve harapdır. Anayurtlarından ayrılmış ve dolayısıyla mutsuz günler geçiren aile, akıbetlerinin ne olacağını bilmemelerinden ötürü de umutsuzdur. Saldırı sonucu Aischa’nın kız kardeşi fiziksel olarak yaralanır.

“Burada ne oldu böyle diye bağırdı? Aischa küçük kız kardeşinin yanında yatağın üstünde oturmakta ve kolunu onun omuzuna dolamaktaydı. Fatima’nın eli bandajlıydı. Ne oldu burada? diye tekrar sordu Steffi. Bu gece bütün pencereleri büyük taşlarla kırdılar, dedi Aischa. Her taraf cam parçaları ile doldu. Bir cam parçası Fatima’nın elini kesti. Kötüydü. O kadar çok korktuk ki[...]Kim böyle bir gaddarlığı yapar? Neden bizi sevmiyorsunuz? dedi Aischa[...]Ama bu doğru değil ki. Bunu yapanlar birkaç kaçıkta başkası değil, dedi Steffi. Peki, birçok kişi bu olayı görmesine rağmen neden bize kimse yardım etmedi? diye sordu Aischa. Babam artık burada da savaşın var olduğunu ve şimdi ise Suriye’dekinden bile daha çok korkmamız gerektiğini söyledi” (Maar, 2016: 31-33).

Aischa haklı gerekçelerle mülteci olarak geldikleri yerde de onlara karşı yapılan saldırıların neden bir türlü son bulmadığını sorgular. Eserde gerçekleşen bu denli saldırı bize İkinci Dünya Savaşı’ndan önce yine Almanların 9-10 Kasım 1938 de “*Novemberpogrom*” yani hem Almanya hem de Avusturya’da “*Kristallnacht*” (Kristal gece) (Harenberg, 1983: 890) adı altında Yahudilere karşı yapılan ve onların ev ve işyerlerini talan eden geceyi anımsatır. Yapılan eylem sadece talan etme ile kalmamış birçok Yahudi de bu saldırıda hayatını kaybetmiştir. Bu saldırı her ne kadar da kitlesel bir saldırı olsa ve belki de Aischa ve ailesine karşı yapılmış olan bireysel saldırı açısından kıyaslanmasa dahi, yabancıların bu denli düşmanlık ile karşılaşabileceğine dair bir örnek olarak verilebilir. Ancak eserde sevindirici taraf Aischa’nın ailesinden kimsenin ölmemiş olmasıdır.

7.4. Yabancılar Ön Yargıyla Karşılanır

Lippels Traum adlı eserimizde Lippel ile Arslan ve Hamide'nin pazartesi günü başlayan sınıf arkadaşlıkları çarşamba gününe vardığında artık birbirlerini kendi evlerine yemeğe davet edecek kadar ilerlemişlerdir. İlk davet Arslan ve Hamide'den gelir. Lippel Perşembe günü yemeğe davetlidir.

“Eve girdiklerinde Türk müziği eşliğinde sofraya oturulur[...]Duvarda duvar halısı asılıdır. Ekmekleri yassıdır. Yemekte yoğurt vardı. Gerçi bu tatlı bir yoğurt değil, aksine salatalık ve sarımsak ile hazırlanmıştı [...] bunun haricinde içi pirinç ve et ile doldurulmuş dolmalık biber vardı[...] Yemekten sonra da tatlı olarak helva vardı” (Maar, 2007: 181-182).

Yazar, Türk evini tasvir ederken duvarda bir duvar halısının asıldığından söz eder. Alman kültüründe duvarda genel olarak resimlerin veya tabloların asılı olmasına karşın Türk kültüründe duvar halısının asılı olduğunu vurgulamaktadır. Bu nazik davetin ardından bu sefer de Lippel kendi Türk arkadaşlarını yemeğe davet etmek ister. Ancak bakıcısı olan Bayan Jakob ön yargılı ve töhmet altında bırakıcı ifadelerle konuyu reddeder.

“Yarın arkadaşlarımı yemeğe getirebilir miyim? diye sordu Bayan Jakob’a [...] Neden olmasın [...] Bu ailenin soyadı nedir? dedi Bayan Jakob. Belki ebeveynlerini tanıyorumdur. Güney, dedi Lippel [...] Güney mi? İlginç bir soyadı[...] Peki arkadaşlarının adları nedir? Arslan ve Hamide diye cevap verdi Lippel. Ama bunlar yabancı öyle değil mi? diye sordu. Evet, onlar Türk diye cevap verdi Lippel. Türk mü? Onlar bu eve giremez! dedi Bayan Jakob heyecanlı bir şekilde [...] Neden ki? Onlar ne yaptı ki? Neden evimize giremezler? Bir de neden diye soruyorsun öyle mi? Ailen bunu öğrenirse ne der acaba? Türkler ve ögle yemeği öyle mi? Bir bu eksikti. Ama ben onları çoktan davet ettim. Daveti iptal edemem. Kaldı ki ailem bu konuda itiraz etmez. Bu beni ilgilendirmiyor. Ben bu evde olduğum müddetçe bu yabancılar bu eve giremezler. Bakarsın daha sonra evde bir şeyler eksik olur ve ailen suçlu benim üstüme atar, dedi Bayan Jakob. Ne yani, şimdi de Hamide ve Arslan'ın bir şeyler çalan kişiler olduğunu mu söylemek istiyorsunuz? Lippel son derece kızgındı” (Maar, 2007: 185-186).

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere insanların yabancı ve bilhassa Türk kökenli olması bile onların bazı Alman evlerine girmelerine engel olmaktadır. Diğer bir ön yargı ve olumsuz imge ise “Türkler hırsızdır” ifadesidir. Bayan Jakob'un Türklere karşı ön yargısını değiştiremeyen Lippel bu sefer de arkadaşlarını komşusu olan Bayan Jeschke'ye davet eder. Bayan Jeschke'nin evi Lippel'in evinin karşısında bulunur.

“Okuldan sonra Arslan ve Hamide ile birlikte Bayan Jeschke'ye giderler [...] Yolda yürürken, karşıda gördüğümüz bizim evimiz diye açıklar Lippel. Demek orda oturuyorsun öyle mi? Peki biz şu an nereye gidiyoruz? diye sordu Hamide [...] Ailem burada olmadığı için bir arkadaşımız olan Bayan Jeschke'de yiyeceğiz [...] Bayan Jeschke onları kibarca karşıladıktan sonra yemeğe geçtiler. Önce harflerden oluşan şehriye çorbası yendi [...] Ardından dana kızartması ve patates köftesi en son ise konserve edilmiş kiraz yenildi [...] Yemekten sonra bulaşık her üç çocuk tarafından yıkandı. Sofra kaldırıldıktan sonra oyunlar oynandı” (Maar, 2007: 199).

Bu alıntıda yazar belki de Alman okurlara alt mesaj niyetinde seslenerek Türklere iftira atılarak sanıldığı gibi onların birer hırsız olmadıkları ve herkes gibi onların da Alman evlerine çok rahatlıkla davet edilebilecekleri anlatılmak istenir. Yazar yemeklerin adını yazarken Türklerin de inançlarına göre yiyebilecekleri yemekleri bilinçli olarak belirtmektedir. Yukarıda adı geçen yemek çeşitleri Arslan ve Hamide tarafından sorunsuz bir biçimde tüketilmiş ve afiyetle yenmiştir. Çünkü yemeklerde Türk gelenek ve inancına göre aykırı olan bir yemek türü söz konusu değildir. Dikkati çeken bir diğer olay ise yemekten sonra bulaşıkların çocuklar tarafından yıkanmasıdır. Türk ve şark geleneklerinde yemeği annenin yapması, bulaşığı da yine annenin veya evdeki genç kızların yıkamasına karşın Alman kültüründe erkeklerin de sofrayı kaldırıp bulaşık yıkaması örneklendirilmiştir. Ancak “Neben mir ist noch Platz” adlı eserdeki karşılıklı yemek davetleri bu denli olumlu geçmez. Aischa ve Yusuf'un Steffi tarafından davet edilmesi sonucu yeme ve içme kültürü açısından onların domuz eti yemedikleri bilinmesi gerekirken, Steffi'nin babası mangalda sosis pişirmektedir. Steffi'nin evine davet edilen Aischa ve kardeşi Yusuf mangalda pişirilen sosisi yemezler. Bu durumu Steffi'nin babası farklı algılar ve onları şımarık bireyler olarak niteler.

“Her ikisi gittikten sonra baba biraz da sinirli biçimde: “Arkadaşların oldukça şımartılmışlar galiba. Zannedersen sosisler hoşlarına gitmedi. Bir lokma dahi yemediler dedi. Galiba domuz sosislerini mangalda pişirmememiz gerekiyordu, dedi annem. Bildiğim kadarıyla onların domuz eti yemesi yasak. Haklısın dedi babam. Bunu böyle düşünmemiştim”(Maar, 2016: 20).

Bu alıntı ile yetişkinlerin kökleşmiş önyargı içerisinde olduğu görülebilir. Aslında yabancılara karşı olabilecek en az ön yargı yetişkinlerden beklenmelidir ki, genç bireylere ve çocuklara iyi birer örnek olabilsinler. Yazarımız, Türk ve şark izlerinin aktarımında Müslümanlığı açıkça belirtmese dahi vermek istediği alt mesaj ile okur burada İslam dininden bahsedildiğini kolayca anlayabilmektedir. Yazarın eserlerinde yine İslam dininden bahsedilmesini farklı kelimelerle anlamamız mümkündür. Türk ve şark kültüründe çoğu konuşmaların sonunda niyet ederken veya iyi dilekte bulunurken *inşallah*; kötülüklerden korunmak için *maazallah*; gibi söylemlerde *Allah* anılır. Bu tür kültürel söylemlere Lippels Traum adlı eserde şöyle rastlanır.

“Çocuklar gece konaklamak için bir hana girer ve Hamide hancıya yüksek ses ile: Allah sizinle olsun, saygıdeğer adam! der [...] Aileniz nerede? diye sorar hancı. Yoksa burada tek başınıza mı kalacaksınız? Evet, öyle der Hamide [...] Sizi rahatsız ettiğimiz için Allah bizi affetsin (Maar, 2007: 116).

Bu alıntıda da görüleceği üzere yazar *Allah* kelimesini Almancaya *Gott* kelimesi olarak çevirmeden Almanca yazdığı eserde İslam dinine uygun orijinal adıyla bırakarak okurlarına alt mesaj olarak bahsedilen ülkenin bir Müslüman ülkesi olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.

7.5. Kültürel Farklılıklar Yanlış Anlaşılmalara Sebep Olabilir

Her toplumun kültürel yapısından kaynaklı belirli görgü ve davranış kuralları vardır. Kültürel kuralların bilinmemesi ile bir bireyin diğer kültüre ait birey veya bireylere karşı hoş olmayan davranış sergilenmesi sonucunda karşıt kültüre saygısızlık yapmışçasına karşılanır. Kırıcı olabilecek bu davranışlar küskünlüklere sebep olabilmektedir. Örneğin Türk geleneğine göre kadın veya erkek fark etmeksizin yaşça büyük olan insanların elini öpüp alınımıza götürmemiz Türklere mahsus bir davranış iken, Avrupa’da nezaket ve centilmenlik göstergesi olarak sadece kadınların elinin öpülmesi ama alına götürülmemesi ise karşı kültürün bir davranışıdır. Geleneksel davranışlardan bir başkasına verilebilecek örnek ise şark zihniyetinde kızların tek başlarına dışarıya çıkamamalarıdır. Bunu ise eserdeki bir alıntı ile desteklemek olasıdır. Suriye geleneklerine göre kız çocuğunun tek başına dışarı çıkmasına izin verilmemektedir. Steffi’nin doğum gününe kardeşi Yusuf ile katılmak isteyen Aischa, kardeşi Yusuf’un doğum günü partisine alınmayıp geri gönderilmesini ayıp sayar ve kendisi de doğum günü partisine katılmaz. Aischa arkadaşı Steffi’ye gönül koyar ve kardeşi ile beraber geri döner.

“Doğum gününde beni neden geri gönderdin? diye sordu Aischa. Seni değil ki! Sadece Yusuf’u. Doğum gününe sadece kızların gelmesi konusunda söz birliği etmiştik. Bunu bilmiyordum. Bizde kızlar tek başına dışarıya çıkamazlar. Her zaman ya anne ya da erkek kardeş beraberimizde olmalıdır. Her zaman! Bir misafirin erkek kardeşini geri göndermek ise olabilecek en büyük hakarettir dedi Aischa. Bunu bilmiyordum dedi Steffi” (Maar, 2016: 41).

Bir diğer örnek ise bir misafirin kardeşini kabul etmemenin ne denli ayıp sayıldığının örneğidir.

Başka bir örnek ise, aile büyüklerinin veya büyük kardeşlerin gelenek ve göreneklerinden ötürü küçüklere karşı yetkeci olmalarıdır. Aischa’nın erkek kardeşi olmadan dışarı çıkamayacağı örneği bu yetkeciliğe uygun bir davranış olarak görülebilir.

7.6. Bazı Kültürlerde Cinsiyet Ayrımcılığına Rastlanır

Steffi’nin doğum gününde gerçekleşen yanlış anlaşmadan sonra her iki arkadaş aralarındaki küskünlüğü sona erdirir ve bu sefer de Aischa kız arkadaşı Steffi’yi yemeğe davet eder. Aischa’nın ailesi yemeği açık alanda ve piknik türünde yapar.

“Steffi misafir olduğu için her tür yiyecekten yemeye ilk önce kendisi başlayıp istediğini alabilme hakkına sahiptir. Daha sonra erkeklere hizmet edilir, en son sıra kızlara ve kadınlara gelir [...] Yemekten sonra Aischa ve Steffi kırdan dolaşmaya çıkarlar [...] Bu sizdeki kadınlara ve erkeklere yönelik yaklaşımı başlı başına aptalca buluyorum, dedi Steffi. Aischa hayretle bakarak aptalca olan

nedir? diye sordu. Sizler yemeği ilk önce erkeklere sunup onlara hizmet ediyor ve onlar yedikten sonra yiyorsunuz. Ee, ne olmuş yani dedi Aischa. Ve bu duruma da sizin kadınlarımız katlanıyor öyle mi? Aischa omuzlarını silkerek “ama bu bir kere böyle zaten“ dedi. Bu haksızlık dedi Steffi. Bizde her zaman ilk önce kadınlara hizmet edilir. Ya öyle mi, demek o zaman bu durum size göre haksızlık değil. Peki, sizin erkekleriniz buna katlanıyor mu? diye sordu Aischa ve gülmeye başladı” (Maar, 2016: 23-24).

Bu alıntıda her iki kültürde bile yemek yeme sırasında farklılıkların olduğu ve cinsiyet ayrımı ve cinsiyet önceliğine vurgu yapıldığı görülür. Şark adetlerinde erkeklere pozitif ayrımcılık yapılmaktadır. Her iki kültürün karşılaştırılmasında özellikle kızlar ve kadınların ne denli değer gördüğü vurgulanmak istenir. Şark kültüründe ve modern yaşamı çok yakalayamamış olan ve eşitlik ilkesinin pek geçerli olmadığı kültürlerde görülen odur ki, öncelik erkeklerdedir.

8. SONUÇ

Paul Maar’ın her iki eseri (“Lippels Traum” ve “Neben mir ist noch Platz”) bizlere göç eden insanların göç ettikleri yeni toplumda karşılaştıkları sorunları, bu sorunlara uyum sağlama zorluklarını anlatmaktadır. Eserlerimizde öne çıkan imge ve kültürel farklılıklar ise göçmenlerin yaşamış oldukları dil sorunu, yabancılaşma duygusu, hem sözel hem de fiziksel biçimde maruz kalınan yabancı düşmanlığı ve nihayetinde bütün bunları kapsayan entegrasyon sorunudur. Entegrasyon sorunu belki de göç etmiş olan insanların en sık ve en karmaşık biçimde karşılaştıkları olgulardan biridir. Göçmenin, göç ettiği yeni ortama uyum sağlaması bazen çok uzun yıllar alabilir. Bunun sebebi ise onun kültürünü oluşturan örneğin dini, ekonomik, mesleki ve eğitimsel yapısıdır. Kökeni aynı ve aynı ülkeden göç etmiş olan ancak farklı statü ve dünya görüşüne sahip bireylerin uyum süreçleri de farklı olacaktır. Eğer göçmenler arasında sosyo-ekonomik veya yukarıda saymış olduğumuz unsurlar arasında bir homojenlik söz konusu değil ise, kimi göçmen çok kısa süreçte kimisi ise çok daha uzun bir süreçte göç etmiş olduğu topluma uyumlu olabilecektir. İncelenen eserlerde de yabancı düşmanlığını önleyebilecek ve yabancıardan nefret etmeyi engelleyebilecek örnekler verilmiştir. Hurrelman & Richter’in (1998: 9) belirttiği üzere çocuklar belirli bir yaşa kadar- ki buradaki eserlerdeki ortalama yaş unsuru 9/10 yaş- içine doğdukları ve kökeni oldukları kültüre yerleşip alışamadıkları için yabancıya daha ılımlı ve ön yargısız yaklaşmaktadırlar. Adı geçen eserlerdeki farklı kültürler, çocuk başkışilerinin ağzından anlatılmakta, yaşanan sorunlar çocukların buldukları çözümler ile ortadan kaldırılmaktadır. Böylelikle farklı yaşam tarzlarına ve değerlere anlayış gelişmektedir.

Yabancı kabul görmekte ve ortak davranışlar oluşturulmaktadır. Pedagojik açıdan irdelendiğinde yazar Türk veya şark kökenli çocuk kahramanlarını Alman çocukları ile bir araya getirip onların arkadaşlıklarını pekiştirmektedir. Yabancı düşmanlığı veya öz ve yabancı arasındaki farkı azaltmanın en olası yolu yabancılar ile olabildiğince kültürlerarası iletişimi sağlıklı kurmaktır. Göçmenlerle veya yabancılarla bir arada bulunmayan, dünyada olup bitenlere ilgi duymayan ve başka kültürlerle mensup insanların yaşam öykülerine kapalı kalanların yabancı düşmanlıklarını veya zenofobiyi aşmaları beklemek olası değildir. Bu bağlamda sadece Paul Maar’ın değil, yazın aracılığı ile kültürleri bir araya getirmek isteyen birçok yazarın çocuk ve gençlik yazınlarının da genç bireylere rol model olarak okutulması gerekmektedir. Goethe’nin “Dünya edebiyatı” kavramı ile de belirtmiş olduğu gibi, artık tek bir ulus edebiyatını değil diğer ulusların da edebiyatını tanımak gerektiği ve bu sayede aydın bireyler olunabileceği ve insanların birbirlerine bir şeyler anlatabileceğini vurgulanmaktadır (Wilpert, 1989: 1027-1028). Ayrıca Goethe doğu ile batıyı birbirinden ayırmaz. Goethe’nin “Özünü ve öbür insanları tanıyan, şunu da tanır: Doğu ve Batı sanılmasın birbirinden ayrılır! Duyumsayıp iki dünyayı, yurt bilmektir asıl olan. En iyisini yapıyor, derim, doğu ile batı arasında devinen insan” ifadesi ile doğu ile batının birbirlerinden ayrılmaz birer unsur olduğunu belirtmektedir (Kula 2011: 436). Bu örnekten de istifade ederek yazın ve kültürlerarası yazının farklı kültürleri birbirlerine yakınlaştırdığını ve aslında öz ve yabancıların iç içe olması gerektiğini algılayabiliriz. Sonuç itibarıyla yazarımız her iki kültürdeki değerler eğitimi sistemini karşılaştırıp tanıtmakta ve kültürlerarası köprüler kurmaktadır. Bizlere de bu bağlamda örnek olmaya çalışmakta, yazın aracılığıyla insan haklarını ve demokratik yaklaşımı duyumsatmayı amaçlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2013). *İnsan Doğasını Anlamak*, (Çev.) Deniz Başkaya, 17. Baskı, İzmir: Atlantis Yayınları
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı*, Ankara: Anı
- Barmeyer, C. (2012). *Taschenlexikon Interkulturalität*, Göttingen: UTB
- Bilgiç, A. T. (2008). *Tarihsel Terimler Sözlüğü*, Ankara: Pelikan
- Büker, P. ve Kammler, C. (2003). *Das Fremde und Das Andere*, Weinheim und München: Juventa
- Daemmrich, H.S. ve Daemmrich I.G. (1995). *Themen und Motive In Der Literatur*. 2. Auflage. Tübingen: Franke
- Dellal, N.A. (1997). *Das Türkenbild In Deutschsprachigen "Newen Zeitungen". Aus Der Ersten Hälfte Des 16. Jahrhunderts*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Harenberg, B. (1983). *Chronik Der Deutschen*, Dortmund: Harenberg
- Hartfiel, G. ve Hillmann, K.H. (1972). *Wörterbuch Der Soziologie*. Stuttgart: Alfred Kröner
- Hobson, M.J. (2018). *Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri*. Çev: Esra Ermert. 5. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi- Kültürel Psikoloji*, İstanbul: Koç
- Kula, O.B. (2011). *Batı Edebiyatında Oryantalizm-II*, İstanbul: İş Bankası
- Maar, P. (2007). *Lippels Traum*, München: Omnibus
- Maar, P. (2016). *Neben Mir Ist Noch Platz*, München: Dtv
- Mattenklott, G. (1989). *Zauberkreide, Kinderliteratur Seit 1945*, Stuttgart: J.B. Metzler
- Mattes, M. (2016). *Wirtschaftliche Rekonstruktion In Der Bundesrepublik Deutschland und Grenzüberschreitende Arbeitsmigration Von Den 1950er Bis Zu Den 1970er Jahren*. J. Oltmer (Ed.). *Handbuch Staat und Migration In Deutschland Seit Dem 17. Jahrhundert* (s. 815-825), Berlin: De Gruyter
- Montagu, M. W. (2006). *Briefe Aus Dem Orient- Frauenleben Im 18. Jahrhundert*. Wien: Promedia Verlag
- Özyurt, Ş. (1972). *Die Türkenlieder und Das Türkenbild In Der Deutschen Volksüberlieferung Vom 16. Bis Zum 20. Jahrhundert*. München: Wilhelm Fink
- Pollard, S. (1999). *Geschichte Der Industrialisierung*. W. Köpke ve B. Schmelz (Eds.). *Das Gemeinsame Haus Europa- Handbuch Zur Europäischen Kulturgeschichte* (s. 776-778), München: Deutscher Taschenbuch
- Püsküllüoğlu, A. (1997). *Arkadaş Türkçe Sözlük*, Ankara: Arkadaş
- Schieder, T. (1973). *Das Reich Unter Der Führung Bismarks*. T. Schieffer (Ed.), *Deutsche Geschichte* (s. 528-529), Stuttgart: J.B. Metzlersche
- Schmidt, B.K. (2009). *Die Ich- Identität Beim Kinde-Entwicklungstheorien und Moralerziehung Als Pädagogische Herausforderung*, Norderstedt: Grin
- Wahrig, G. (1992). *Deutsches Wörterbuch*, München: Bertelsmann
- Wilpert, v. G. (1989). *Sachwörterbuch Der Literatur*. 7. Verbesserte Auflage, Stuttgart: Alfred Kröner

EXTENDED SUMMARY

Purpose

The primary aim of this study is to emphasize how it is possible to reinforce intercultural tolerance through children and youth literature. We would like to show the concept of interculturalism, especially in the context of German children's literature, in the example of children of Turkish migrants and of Eastern origin. In the works, the life of Turkish and Eastern children within and outside of school is expanded. Also, the Turkish image of the German is indicated by means of quotations from the works. The secondary goal of this work is to indicate the difficulties of the migrant children they encounter and to show how they can create a relationship between the two cultures. After the theoretical part of the study, quotations of the works will be transferred, and then the explanations will be brought to the subjects encountered in the works.

Methodology

Paul Maar has an important place in children and youth literature. In this research we handle in his books "Lippels Traum" and "Neben mir ist noch Platz" with the Turkish and eastern culture and their reflection in German's daily life. In the research, document analysis which is one of the qualitative research methods and sociology of literature is used. Quotations are emphasized in which the image of the Turks and the Orient are reflected in the circle of foreigners and the own, and these are intertwined with xenophobia strict traditions and satirical statements.

Findings

People have migrated for various reasons to survive and to have better living conditions. Especially the wars that occurred as a result of the political events that took place with the elimination of monarchies in the last century caused millions of people to migrate. The wars led to massmigration and people continued to migrate even after the war to provide their human life conditions. Migration has emphasized the terms "foreign" and "own". The concept of the foreign and the own is received in various ways in societies. The acceptance of foreigners has always been so hard in societies. Because the "own" has constantly tried to protect its values, it was very difficult to withstand the changes caused by the foreigners. In the works "Lippels Traum" and "Neben mir ist noch Platz" of the author Paul Maar in the context of migration, the cultural lives of the two nations are exemplified. These are Oriental origin of Syrians and Turks. While the Turks settled in Germany through labor migration, the Syrians fled from the civil war in Syria and migrated to Germany as refugees. The migration of the Turkish to Germany as guest workers dates back to 1961. Syrians fled from the Syrian civil war in 2011 and are asylum seekers now. If we look at our study under the name of self and foreign concepts, we reach the following conclusions in the examination of the works. It is very difficult for the foreigners to be accepted. The common characteristics of the works are that the main characters who came from their homelands feel themselves excluded and frightened and sometimes anxious in the environment they have to live. The main characters have difficulties in the language skills, clothing styles and extraordinary traditions which lead to their expulsion by the Germans. Sometimes they are mocked by verbal expressions and even called such as cliché names like thieves. Therefore they are foreigners both at school and outside. Foreigners are protective of their traditions and culture. This fact sometimes leads to misunderstandings by individuals in the dominant culture. There are strict rules regarding dress styles and boy-girl relationships and religious orders, also, have priority over eating and drinking. Religiously prohibited food and dishes may not be consumed. Although this behavior of foreigners which is was sometimes respected by the dominant culture, will also criticized with sarcastic expressions. Prejudices and hostilities against foreigners that exist in our works, are highlighted with various statements. One of the prejudices is that the Turks are called as thieves. Hostile behavior is that some people attack the Syrian family's home and cause them material and moral harm. What we still have figured it out is that attitudes towards girls and boys are different in various cultures. In today's western culture, women are always given priority, much value and

are emancipated. In Oriental culture, women are not free but compared to the ones in the west. If we look at the example in our work, women cannot go out alone and they come always after men. In other words, in terms of gender discrimination, women in the west have priority, while women in the east have the second place.

Conclusion and Discussion

In the two selected works of Paul Maar, we try to examine the adaptation processes and cultural life of the Turkish and Oriental origin who migrated to Germany. It is picked up the adaptation problems of the newly immigrated Syrians who felt compelled to migrate to Germany as asylum seekers due to the Syrian civil war and the adaptation problems of the Turks who migrated voluntarily to Germany. In this study, we find out that adaptation, the integration, has spread over a long period of time, and that adaptation has not only cultural but also religious, economic, professional, political and educational dimensions. Our author, suggests the fact that children and youth literature can be a role model for young individuals. He emphasizes on his given examples that the “own” and the “foreign” should not be separated from each other. From a pedagogical perspective, our author brings together heroes of Turkish or Oriental origin with German children and reinforces their friendship. We suggest that bringing together cultures can produce positive results through literature as well as other activities. In this context, we want to emphasize that children and youth literature should be used and taught.